

О. С. Тодійчук,
президент Київського міжнародного енергоклубу

ВІДСУТНІСТЬ РЕФОРМ У ГАЗОВІЙ СФЕРІ – ОСНОВНА ПРИЧИНА ЇЇ ЗАНЕПАДУ

Ми неодноразово чули заклики з боку НАК «Нафтогаз України» та Уряду не критикувати НАК і цим не погіршувати його імідж. Але треба брати до уваги, що НАК «Нафтогаз» є державним акціонерним товариством, а отже, всі громадяни України є його акціонерами. Тому ми маємо право знати про сьогоднішні результати діяльності та стратегію розвитку цієї державної компанії, оцінювати та вимагати покращення її діяльності.

У цьому зв'язку постає декілька питань. Кому вигідно, щоб Україна не проводила реформ у газовій сфері? Пригадаймо Брюссельську декларацію, яка надавала нашій країні можливість долучитися до європейської спільноти і захистити свої інтереси, а також посилити власні позиції на європейському газовому ринку. Чому дотепер точаться безкінечні розмови про різні майстер-плани та концепції, які нібито вже затверджені, але насправді нічого не впроваджується й фактично відбувається лише імітація реформ? Певний час я був членом правління НАК «Нафтогаз» і розумію нагальні завдання та проблеми своїх колег, яких дуже поважаю і жалкую, що їм штучно заважають повноцінно працювати. Я добре розумію й Захід, який чекає від нас активних дій і каже, що дасть гроші лише в обмін на реформи. Окрім мотивування України проводити реальні трансформації, Захід хоче створити гарантії повернення коштів, які будуть нам надані більшою частиною у вигляді кредитної допомоги. За ці півроку після Брюссельської зустрічі НАК «Нафтогаз України» не здійснив жодних позитивних змін, що створили б умови для отримання нових прибутків, тобто не запущено механізмів повернення кредитів, які могли б надати нам іноземні держави. Такою бездіяльністю ми «заганяємо» себе у глухий кут.

З одного боку, Україна страждає від агресивної політики Росії, а з другого – нічого не робить, щоб об'єднати свої зусилля з Європейським Союзом у захисті своїх інтересів і створенні спільних стратегій, залишаючись на узбіччі новітніх процесів. І в цьому полягає головна загроза для майбутнього нашої держави.

Україна має дуже багато вже розвіданих та навіть облаштованих родовищ – таких, наприклад, як Одеське (на шельфі Чорного моря), яке може дати щонайменше 1 млрд. куб. м газу на рік. Потрібно лише збудувати 14 кілометрів підводного газопроводу, щоб з'єднати це родовище із газотранспортною системою. Чому цього не робиться? Думаю, що об'єктивних обставин для цього немає, а причина може критися навіть у забаганках якогось олігарха, який прагне контролювати це родовище в майбутньому. А держава вже три роки тільки й говорить про Одеське родовище і не вдається до жодних дій, аби вирішити таку просту проблему.

Усі зміни в управлінні державною енергетикою, і передусім газовою галуззю, в Україні відбуваються в ручному режимі. Наприклад, повернення в управління «Нафтогазу України» газорозподільних обласних мереж, з одного боку, ніби й корисна справа, бо державі потрібно підвищити ефективність використання газових мереж, але з другого боку, заявлені реформи є непрозорими й безсистемними. Ті люди, які володіють, контролюють, орендують мережі газопроводів, уже впродовж року не вкладають коштів на їх утримання та розвиток, оскільки очікують, що їх у них відберуть, а «Нафтогазмережі» НАКу не спроможні фінансувати вказані роботи, позаяк у них бракує грошей і не врегульовано ряд організаційних та юридичних питань. Ми створюємо собі нові проблеми, до того ж подібні дії суперечать Брюссельським домовленостям, бо в такий спосіб створюється великий, але водночас неповноцінний монополіст на ринку, який буде джерелом нових загроз для енергетичної галузі у цілому.

Ми є свідками значних геополітичних зрушень, що сьогодні розгортаються у світі. Досить потужним гравцем тут є Російська Федерація, якій вигідна політична, економічна та євроінтеграційна невизначеність України. Росія прагне зміцнити свої геополітичні позиції на Європейському континенті й при цьому погрожує споживачам енергії, що в разі, якщо Україна не погоджуватиметься з її умовами, то піде на інші ринки, наприклад, у Китай. Але це неправда, звичайнісінька гра, залякування. Так само прокоментувала потуги Москви й більшість учасників недавнього саміту Європейського Союзу і Росії.

Країни ЄС у відповідь на погрози Москви почали об'єднувати свої газосховища, з'єднувати трубопроводи, щоб у разі нової енергетичної війни мати змогу допомогти один одному. Євросоюз закликає сьогодні своїх членів говорити одним голосом. Росія ж спрямовує свою активність на дизагрегацію Європейського Союзу, бажаючи вести переговори з окремими країнами, протиставляючи їх одна одній, пропонуючи, серед іншого, своїм симпатикам великі спокиси, як от: будівництво газопроводів «Північний потік», «Південний потік», спільну розробку родовищ Росії та ін. Україна є в цьому геополітичному процесі поганим гравцем, тому що системно демонструє лише оборонну позицію. В ЄС є сумніви, що ми можемо протистояти російській політиці та зробити щось корисне для себе і для наших західних сусідів.

Чи матиме Україна змогу в майбутньому сплатити борги, які виникли через необхідність вчасно розраховуватися за російський газ? Звичайно. Тільки якою ціною? Вона може виявитися надто високою. Додат-

ковим чинником у цьому процесі – негативним або позитивним – стануть вибори Президента України, де питання газу може бути використане сусідами як особливий вид зброї проти України. На міжнародній газовій конференції у Братиславі в червні 2009 р. представника російського «Газпрому» запитали, чи залишилось у них бажання отримати під контроль українську газотранс-

портну систему і чи не буде дешевше купити її в кризових умовах? Він відповів, що в Росії така мрія залишається; єдине, що вони б хотіли отримати нашу газотранспортну систему не за власні гроші, а у вигляді компенсації за штрафи та борги. Я розумію, що тут була певна частка жарту, але послідовність їх думок примушує кожного з нас серйозно замислитись.

С. О. Яременко,

екс-заступник голови Національного банку України

ГОЛОВНІ ЗАГРОЗИ ВИКОРИСТАННЯ ЗОВНІШНІХ ДЖЕРЕЛ У РОЗРАХУНКАХ ЗА ГАЗ

Ситуація, що склалася на газовому ринку України, дійсно є критичною. Тому наше основне завдання полягає в тім, щоб з'ясувати: у чому ж головні небезпеки та ризики і де шукати ту основну ланку, за яку можна витягнути весь цей ланцюжок, або вирішити проблему? Я розглядаю це питання, насамперед, з фінансової точки зору – як колишній заступник голови Національного банку, відповідальний за валютну політику. І в цьому контексті хочу підкреслити, що проблема НАК «Нафтогаз України» розпадається на дві складові: внутрішню та зовнішню. Внутрішня проблема – це відсутність у країні достатнього обсягу власного газу для забезпечення стабільного функціонування національної економіки. Його потрібно купити поза державою, і це нормальна схема, яку реалізують багато країн, якщо вони в змозі вирішити іншу, зовнішню проблему, а саме мати в наявності достатню кількість іноземної валюти. По суті, Україна зіштовхнулася саме із зовнішньою проблемою: де взяти валюту і чому її не вистачає? Можливо, ми не збираємо необхідних грошей усередині країни, щоб купити цю валюту? Думаю, що саме так. «Нафтогаз» ніколи не зможе розплатитися за газ, що купується в Росії, бо він збирає з його споживачів в Україні грошей у гривні менше, ніж потрібно для купівлі необхідної кількості валюти для розрахунків із «Газпромом».

Де ж узяти валюту? У пошуках відповіді на це питання, насамперед, розглядають можливість одержання міжнародних кредитів. Я виступаю проти зовнішніх позик, оскільки вони не приведуть на виході до формування ефективно діючого народногосподарського комплексу. Економіка, що почне підніматися, стане, по суті, внутрішнім джерелом для майбутнього погашення боргів, які ми беремо в Міжнародного валютного фонду за програмою «*stand by*». До того ж саме умови, що їх висуває МВФ країнам, які він кредитує в рамках цієї програми, є тією фішкою ліберального штибу, що призвела до світової кризи. Йдеться про високу дисконтну ставку, плаваючий курс, відсутність рефінансування, тобто про грошовий голод, який ми спостерігаємо. Все це проголошується з метою боротьби з інфляцією, хоч більш актуальна тема для всіх країн світу – економічний ріст. Тож очевидно, що завдяки «*stand by*» в Україні не будуть створені необхідні умови, які дозволять нам коли-небудь розрахуватися за кредити. Український екс-

порт наразі знижується швидше, ніж імпорт, а жорстка монетарна політика не дає змоги замінити імпорт для вирівнювання платіжного, насамперед торговельного, балансу. Ми не використовуємо ні курсову, ні інфляційну надбавку на користь національного сектору економіки, а тиснемо на нього грошовим голодом.

У чому ж, з погляду монетарної політики, полягає головна загроза використання зовнішніх джерел у розрахунках за газ? Річ у тім, що внаслідок надмірних зовнішніх ін'єкцій відбувається демонетизація економіки. Це дуже просто уявити. НАК «Нафтогаз» щомісяця збирає всередині країни за спожитий газ певну суму гривневої маси й використовує її на купівлю іноземної валюти, яку виводить за кордон. Таким чином, ми, як пилосос, постійно висмоктуюмо зсередини національної економіки певну суму грошей і не відновлюємо її, позаяк надходжень іноземної валюти від експорту недостатньо, щоб продати її на внутрішньому ринку. Тож вони не компенсуються. Як наслідок, окрім боргів, ми одержуємо й грошовий голод. Він виявляється в 25–30%-й кредитній ставці, за якою однаково ніхто не дає кредити. Банки, не бажаючи ризикувати, використовують запропонований Урядом чудовий інструмент – це ОВДП за ціною 25%.

Економіка України знекровлена. Підприємства не одержують необхідних обігових коштів, через що погіршується і стан їх економіки, і активи тих банків, що їх кредитують, збільшується резервування, підвищується збитковість. Протягом останніх кількох місяців збитки на резервування банків щомісяця сягають 20 млрд. грн. Знадобиться лише шість місяців, щоб «з'їсти» капітал української банківської системи, який становить 120 млрд. грн., і наблизитися до її руйнування.

Резюме: наразі немає оптимізму в моєму прогнозі подальшого розвитку української економіки, яка базуватиметься на міжнародних кредитах. Упевнений, що МВФ все-таки надасть Україні 4-й транш, бо це політика геополітичного масштабу, спрямована на втримання зони долара як світової валюти. Фонд дасть кошти, щоб підірвати нашу економіку, послабити національну буржуазію, а потім, за аргентинським варіантом, увійти в політичну сферу. Якщо розвиватися в такому напрямі, то, я думаю, що Україна незабаром може перейти до політики воєнного комунізму.